

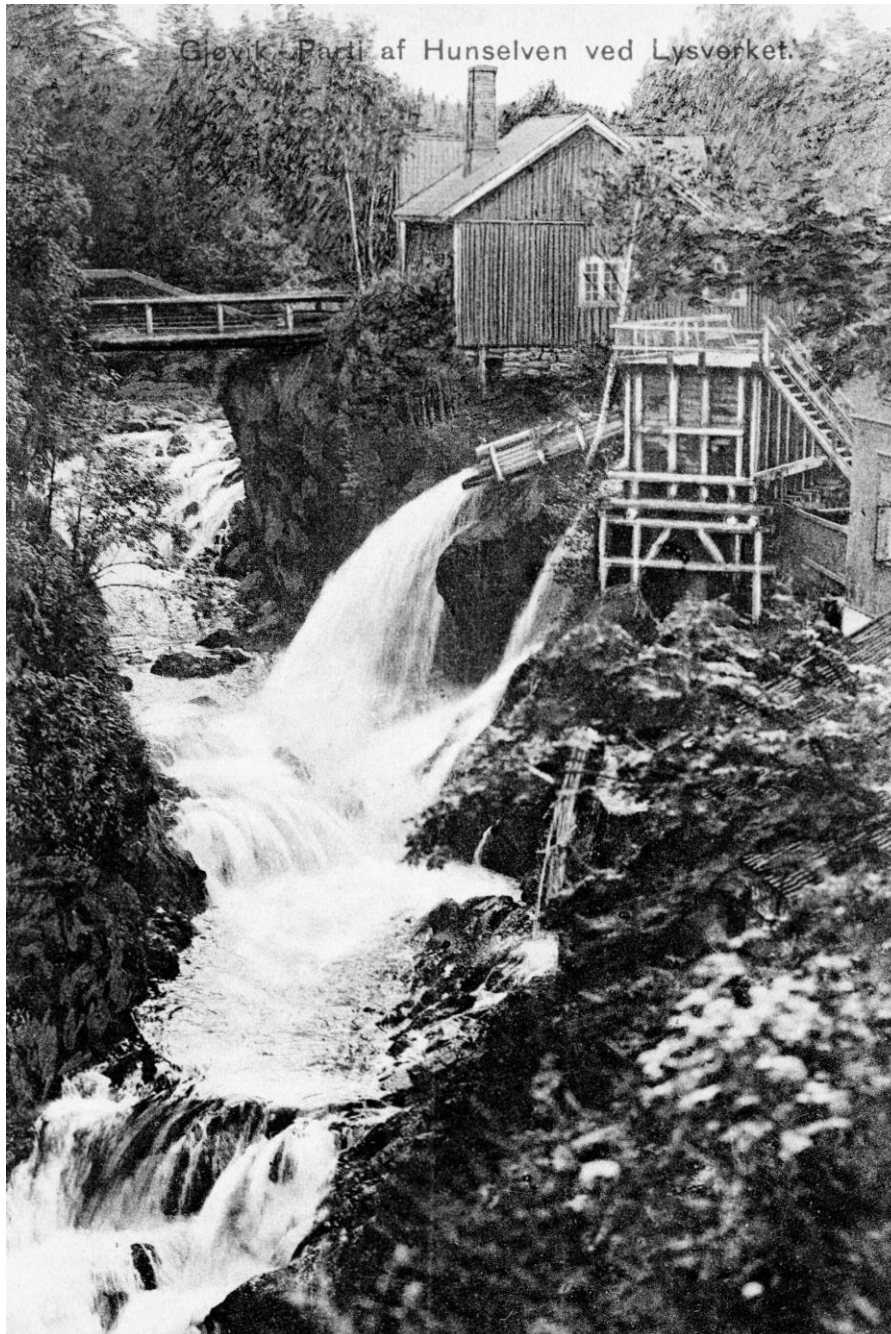
Trafostasjon og strømforsyning til Gjøvik

Gjøviks borgere kunne for første gang glede seg over elektrisk gatebelysning i byen lørdag 20. februar 1897. Strømmen ble produsert ved det vesle kraftverket i Brufoss, som hadde blitt bygget på rekordtid. Året før hadde byen gått til innkjøp av området hvor Mustad hadde hatt sin «hovedfabrikk». Dette var begrepet de brukte om det store tømmerhuset fra 1832 som rommet vannhjulene og produksjonsutstyret for spiker og ståltråd. Huset mistet gradvis disse funksjonene ettersom Mustad satte opp maskiner i andre bygninger. I 1886 sto «Gulbygningen» ferdig. Her foregikk det meste av produksjon, og drivkraft kom fra den gamle fabrikkbygningen. Denne lå i avstand på 50 meter og kraftoverføring skjedde med trådtau som hang i luften. Dette systemet ble i 1896 avløst av kraft fra egen turbin. Overføringen skjedde fortsatt mekanisk, inntil Mustad introduserte egenprodusert elektrisk kraft i 1905.

Da Hans Skikkelstad og Ole Hund i 1832 startet Brusveen Staaltraad- og Spigerfabrik bygde de denne bygningen som kalte «hovedanlegget». Den inneholdt spikersaks og trådtrekkeri samt svære vasshjul for driften av disse. Bilde: Mjøsmuseet

33. Trafostasjon og strømforsyning

Gjøvik Elektricitetsverk ble bygget i Brufoss 1896/97. Mustads fabrikkbygning «Hovedanlegget» var revet og etterlot seg en utmerket tomt for det ytterst beskjedne kraftanlegget. Huset ved brua er det såkalte «glødeovnshuset» der stål som skulle formes til spiker og tråd ble forvarmet. Bilde: Mjøsmuseet

Kværndals brug er
overdrat leverancen af turbiner til
Gjøviks elektricitetsverk.

Østerdalen 30. september 1896

Gjøviks Elektricitetsverk er nu
ifstand, og Byens Gader oplyses af 26
Buelamper.

Avisen Grenmar kunne 25. februar 1896
meddele at Gjøviks gater var opplyst med 26
buelamper.

Hunnselva bød på usedvanlig gode muligheter for kraftproduksjon innenfor byens grenser. På 1880-tallet forekom det visse sonderinger med tanke på bygging av kraftverk, uten at dette førte til noe. I 1895 kom det søknad til bystyret om framføring av kabelanlegg. Strømmen skulle produseres på tomte til Wangsaga. Imidlertid fant man ut at en slik satsing ville være for risikabel med hensyn til usikker vanntilførsel fra den gamle kanalen.

Gjøviks ordfører 1895/96 var Anders Østbye. Initiativrik og handlekraftig, satte han i gang prosessene som skulle føre til den første strømforsyningen. Det første man foretok seg var å verve abonnenter som kunne avta strøm. Dette skjedde ved at man bestilte et visst antall lamper. Da antall bestilte lamper nådde 550 stk gikk prosessen videre. Det ble besluttet å kjøpe Mustads eiendom i Brufoss, og produksjonsutstyr ble bestilt.

Kraftverket var en suksess fra første dag, og forbrukere og bedrifter kunne glede seg over godt lys i hjem og på arbeidsplasser. Snart kom også elektriske motorer for drift av arbeidsmaskiner, noe som gjorde mange arbeidsprosesser lettere. Suksessen førte selvfølgelig til økt bruk og at leveringskapasiteten ble for liten. I mange år framover ble det en kamp for elektrisitetsverket å kunne øke produksjonen i takt med behovet. Det ble foretatt utvidelser og forbedringer i kraftstasjonen, og anskaffet store batterier og en dieselgenerator for å dekke etterspørselen.

Med elektrisk motorkraft

er trykningen af nærværende nr. af „Samhold“ udført. For „Samhold“ er den første elektriske motor i Gjøvik anskaffet og tilsluttet Gjøvik elektricitetsværk. Den er paa 2 h. f. og den arbeider, saavidt vi endnu har seet, godt. Den har en uhyrlig fart, 1750 omdreininger i minuttet, og opgaven har været at faa denne hastighed omsat i passende arbejdshastighed for pressen. Dette er da ogsaa skeet og hele anlægget arbeider nu med kun ca. 5 amper \times 107 volt d. v. s. omtrent $\frac{1}{2}$ hestekraft.

Med elektrisk motorkraft er trykningen af nærværende nr. af «Samhold» udført. For «Samhold» er den første elektriske motor i Gjøvik anskaffet og tilsluttet Gjøvik elektricitetsværk. Der er på 2 h.k. og den arbeider, saavidt vi endnu har seet, godt. Den har en uhyrlig fart, 1750 omdreininger i minuttet, og opgaven har været at faa denne hastighed omsat i passende arbejdshastighed for pressen. Dette er da ogsaa skeet og hele anlægget arbeider nu med kun ca. 5 amper \times 107 volt d.v.s. omtrent $\frac{1}{2}$ hestekraft. Samhold 20. mars 1897

Elektrisk motor med kraft fra Gjøvik elektricitetsværk er nu ogsaa indlagt i Gjøvik mineralvandfabrik af D. Østmo, Kristiania.

Elektrisk motor installert hos Gjøvik mineralvandfabrik. Samhold 1. april 1898

Elektrisk motor nr. 7 er nu tilsluttet Gjøvik elektricitetsværk. Den er installeret som kraftmaskine i slagter Johansens pølsemereri.

Den sjuende elektriske motoren, tilsluttet elektrisitetsverket, ble installert hos Johansens pølsemereri. Samhold 12. oktober 1898

Vannføringen i Hunnselva kunne være sterkt varierende, og skaffet elektrisitetsverket mye hodebry. For å bøte på situasjonen gikk Gjøvik i 1915 inn et samarbeid med Vardal kommune om en høyspentledning fra den nybygde Hage sekundærstasjon. Denne skaffet kraft fra Mesnafallene på Lillehammer. Dette var heller ikke tilstrekkelig, og det ble naturlig å se på utbygging i Brufoss. Der sto anlegget ferdig i 1918. Dette innebar at man gikk over fra likestrøm til leveranse av vekselstrøm. Konsekvenser av dette var at fordelingsnettene måtte bygges om med tre nye transformatorer. Dessuten måtte alle elektromotorer hos abonnentene bygges om. Alt dette tok tid, og endringene var fullført i 1920.

Vannføringen i Hunnselva den første tiden etter dette var uforutsigbar og førte til store problemer med kraftproduksjon fra nyanlegget.

Totenbygdene faar kraft fra Raanaasfos.
En kjærkommen julegave.

Mandag efterm. blev Statens nye kraftledning Minnesund—Toten—Gjøvik tilkoblet Toten kommunale elektrisitetsverks ledningsnet.

Tilkoblingen foreløp utmerket. Den nye statskraft kommer som en kjær julegave til Totenbygdene, hvor hittil lys- og kraftspørsmålet har voldt saavel verket som abonnentene mange bitre stunder.

Indtil 1ste april er det forut-

sætningen, at Toten kommunale elektrisitetsverk skal utta ca. 400 kw. fra Statens ledning. Derefter vil dette kvantum bli øket, samtidig som ogsaa Gjøvik elektrisitetsverk vil bli tilkoblet. Kraften leveres foreløbig fra Raanaasfos over dennes ledning til Minnesund transformatorstation, hvorfra alt-saa den nye ledning utgaar.

Kraftledningen Minnesund—Toten—Gjøvik, som er ca. 56 km. lang, blev paabegyndt i juni ifjor.

Aftenposten 27. desember 1924

Gjøvik elektrisitetsverk bygde ny kraftstasjon i 1918. På grunn av sviktende vannføring i Hunnselva ble kraftproduksjonen svært variabel. Gjøvik tok fra 1925 elektrisk kraft fra Statkraft. Stasjonen ble i 1933 solgt til Hunton.

Bilde: Postkort

Strøm

for sommerkokning haves endnu disponibel. Pris kr. 10 pr 1000 watt pr. mnd. Strømmen paasættes 16. april.

Gjøvik elektrisitetsverk den 23
3—1923.

(ØA) **Sven G. Svendsen.**

Hunns og Gjøvik kirke.

Elektrisk lys i kronene.

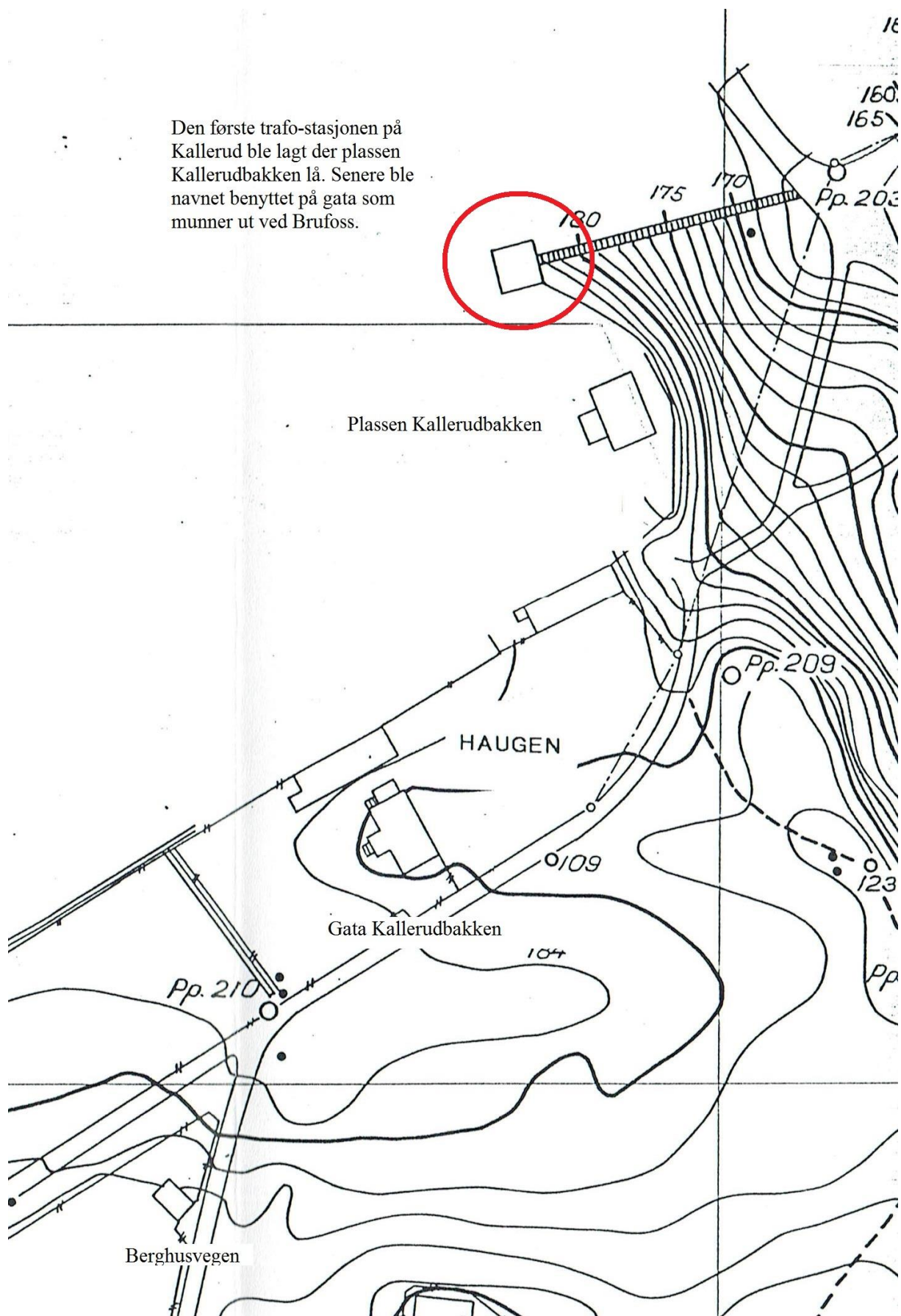
Menighetsraadet hadde paa sit budgetforslag for indev. aar opført indlæg av elektrisk lys i de to lysekroner i kirken. Arbeidet er nu utført og blev prøvet igaar kveld i overvær av endel av menighetsraadet. Kronene kom til sin fulde ret og kirkens belysning blev betragtelig forbedret. Det er meningen senere ogsaa at forbedre alterbelysningen.

Arbeidet er utført ved Gjøvik elektrisitetsverk.

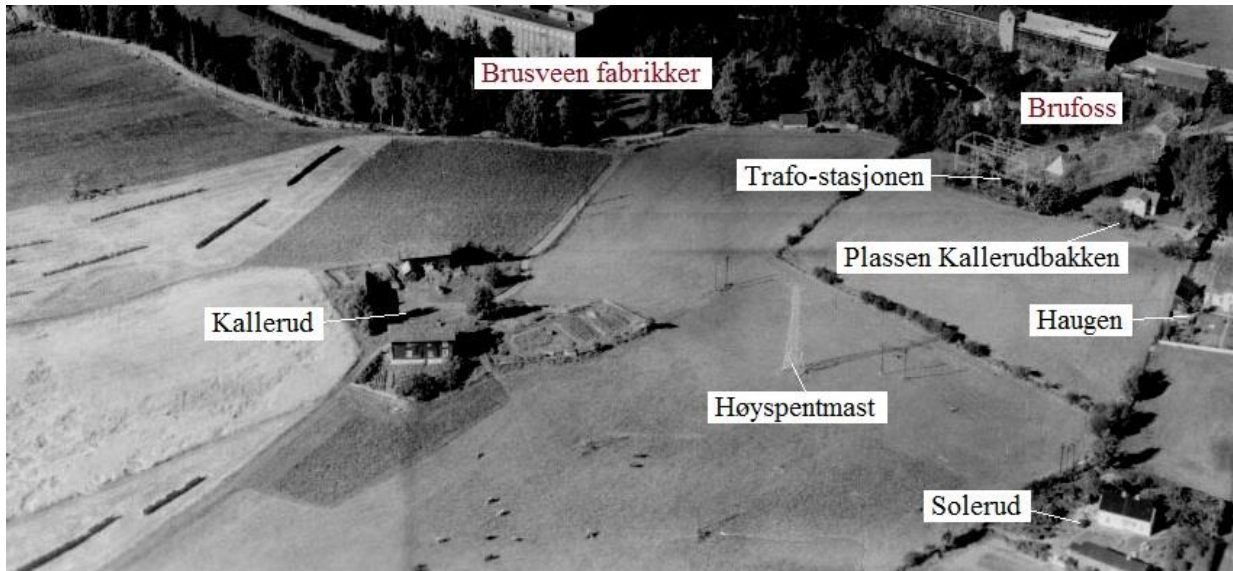
Vestopland 30. mars 1926

33. Trafostasjon og strømforsyning

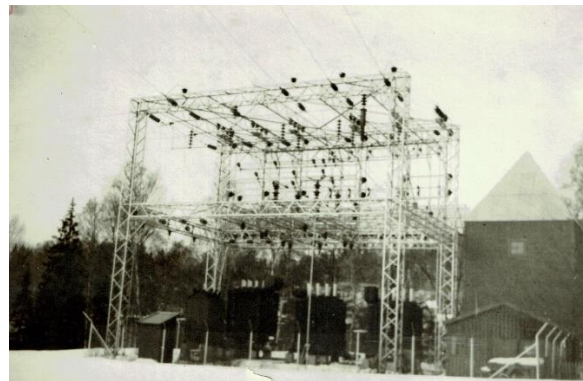
Den første trafo-stasjonen på Kallerud ble lagt der plassen Kallerudbakken lå. Senere ble navnet benyttet på gata som munner ut ved Brufoss.

33. Trafostasjon og strømforsyning

Flyfoto Kallerud 1951

Trafo-anlegget på Kallerudbakken ble bygget i 1925 og var i funksjon i bare 25 år.

Albert Christensen på Solerud fotografert på sin 75-årsdag 25. mai 1930. Trafo-stasjonen med det spisse taket i bakgrunnen til høyre.

33. Trafostasjon og strømforsyning

Trafo-anlegget sett fra Brufoss. Skinnegangen ble brukt til å transportere tungt gods som transformatorer til anlegget. Bilde Siri Gunn Simonsen

Gjøvikenserne kan lett
spare strøm frivillig.

Vi kan alle bidra til å unngå utkoblinger.

Samhold 27. juli 1948

Ordfører Granvin tok initiativ til å danne et selskap sammen med Nord-Aurdal og fire Totenkommuner for å erverve Faslefossen i Valdres hvor det lå til rette for å bygge en kraftstasjon. Før de kom så langt kom en ingeniør inn på Granvins kontor og spurte hvor linjen skulle føres inn.

MC-gjengen i Gjøvik har fått et sted å være

Nå er det opp til oss, sier gutta

«MC-gjengen» i Gjøvik har fått hus av kommunen, ikke noe slott nettopp, men styret i motorsykelklubben MC Lighting lover at det gamle, fraflyttede huset Brufoss nedenfor Mustad-fabrikken innen sommeren skal være satt i god nok stand til at distriktets motorsykelungdom kan ta huset i bruk. Meningen er å skape et senter for motorinteressert a la Hvervenbukta.

— Men vi trenger hjelp for å få det til, og i kveld — torsdag — og de andre dugnadskveldene utover vinteren og våren håper jeg at det møter opp nok folk, sier formannen i klubben, Geir Nordrum.

Motorsykelentusiastene i distriktet har lenge vært på jakt etter et sted å være. I 1975 tok klubben kontakt med Gjøvik kommune via ungdomssekretæren. Alt man ønsket var et gammelt hus eller en låve, et sted hvor MC-gjengen kunne komme sammen for å slappe av og for å dyrke sin hobby.

MC-gjengen i Gjøvik har fått sitt sted å være. Kommunen har innfridd et gammelt ønske, nå er det opp til de motorsykelinteresserte selv å sette huset i stand. Kjelleren skal brukes som verksted, og kjeller-ingangen skal gjøres slik at syklene kan kjøres inn. I kveld holdes den første dugnadskveiden, og Gunnar Thorud til venstre, og Geir Nordrum i klubbens styre håper på godt fremmøte.

Dette førte til en smule forvirring, men det viste seg at Vassdragsvesenet hadde planlagt å forsyne distriktene her med kraft fra Noreanleggene. Så ble det til at samarbeidsselskapet inngikk avtale om kraft fra Nore i stedet. Man fant også ut hvor høyspentkablene skulle tas inn. Disse ble ført over jordene på Kallerud og endte opp i det nyoppførte koblingsanlegget på Kallerudbakken, husmannsbruket like ved Brufoss. Her var det bekvemt å kunne knytte seg til byens eksisterende strømnnett. Lillehammer-kontrakten og andelen i fellesanlegget ble samme år solgt til Vardal kommunale kraftanlegg.

I Brufoss ble kraftstasjonen stående ubenyttet inntil anlegget og fallrettighetene ble solgt til Hunton i 1933. Da man i Norge kom til hektene igjen etter krigen, ble kraftanlegg et høyt prioritert investeringsområde. I Åbjøra-vassdraget i Valdres ble det bygd en ny kraftstasjon. For tilførsel til Gjøvik ble det i 1950/51 anlagt en overføringslinje som endte opp på den nybygde Kallerud transformatorstasjon. Området ved Hunselva har dermed huset viktige installasjoner for Gjøviks kraftforsyning i mer enn 120 år.

Må vike for ny riksvei

- Så kom da kvelden, og folk strømmet ut på gaten for å se dette teknikkens vidunder som skulle gjøre natt til dag. Plutselig strålte lyset utover den hvite snødekte gaten fra 24 stk. 1.000 w buelamper, og opplyste byen på en glimrende måte. Belysningens herlighet vakte derfor en i sand feststemning over den ganske stad, skrev Gjøviks Blad da byen fikk sin første belysning 20. februar 1897.

BJØRN ERIK BERNTSEN

Elektrisiteten kom til byen takket være Brufoss kraftstasjon, reist i 1896 inntil Hunnselva et stenkast fra Mustad fabrikk. Vel 90 år senere er en viktig del av byens historie i ferd med å bli beseglet. Gamle Brufoss må rives, nedslitte bygninger såvel som eldgamle turbiner gjennomtært av rust skal forsvinne. Ny omløpstunnel skal sprenges for å føre Hunnselva i fjell, fra gamle Brufoss til nedenfor Nybrua ved Hunton. Gammelt må vike plass for ny riksvei 4.

- Omløpstunnel ved gamle Brufoss betyr en endring i reguleringsplanen for området. Når byens første kraftverk må vike, er det unektelig vemodig, sier elverksjef Walter Eggen.

Han har selv tatt vare på den første styreprotokollen fra det begivenhetsrike året, 1896, ført i pennen av advokat Johan Castberg (kjent for de castbergske lover).

Stundom har interessen vært til stede for å ta vare på noe av kraftstasjonens inventar, men konkrete tiltak er uteblitt, får vi vite av elverksjefen.

Brufoss ser mer eller mindre «trolsk» ut slik det tar seg ut fra juvet i Hunnselva. Alt ser falleferdig ut, selv om bygningen over kraftstasjonen til en viss grad er vedlikeholdt etter at byens MC-klubb tok bygningen i bruk som klubblokale.

Oppland Arbeiderblad 19. januar 1988

33. Trafostasjon og strømforsyning

Noe må gjøres med det gamle lysverket i Gjøvik, mener Hartvig Evensen. Selv har han malt området slik det så ut opprinnelig.

Hartvig Evensen intervjuet av Oppland Arbeiderblad 13. juli 1987

Gjøvik Elektrisitetsverk 1987. Bilde: Hartvig Evensen

Trafostasjonen på Kallerud

Kraftverket Åbjøra ble bygget i 1950/51, og kraftlinjen ble gjennomført samtidig. Linja går fra kraftanlegget ved Aurdalsfjorden til fordelingsanlegget på Kallerud. Mastene består av 15 meter lange kreosotimpregnerte trestolper med ståltravers av gitterfagverk på toppen. Stolpene veier opp til ett tonn, mens traversene er mye lettere. Dette materiellet måtte fraktes dit hvor mastene skulle reises, og det ble ikke brukt noe annet enn hest som trekraft. For at dette skulle være mulig arbeidet skje på vinterføre. Etterkrigsårenes samfunnsutvikling krevde stadig mer elektrisk kraft og Gjøvik var intet unntak. Forsyningen til Kallerud ble forsterket ved at de eksisterende mastene fikk en ny stolpe slik linjen fikk dobbel bredde og fem i stedet for tre kabler.

Kommunens bulldozer har nok å gjøre

Bulldozeren kommunen kjøpte har så og si daglig gjort stor nytte, forteller ordfører Nordland i en samtale. Oppe i Åslendet har bulldozeren planert en gardsveg fra Nyåsen om Neråsen til Sikkelstadødegård. Og på vegen Stokke—Koll er det rettet på en del svinger og vegkanter. I vår gjorde den også ferdig tomta til Åbjøra Kraftanlegg.

Vardal kommune kjøpte i 1949 en bulldozer som ble satt inn i nydyrking og vegbygging. På Kallerud ble denne benyttet for planering av tomt for trafo-stasjonen. Samhold 09. august 1950

Vertikalfoto fra 1949 viser at tomta for trafo-stasjonen er under planering. Det er også planert for sidespor til jernbenaen hvor det tunge godset ble fraktet inn.

Gode muligheter for elektrisk boligoppvarming i Vardal

Den blandede tariffen fordelaktig. Mange forespørslar allerede

Det gikk lang tid før elektrisitet kunne brukes til oppvarming. Samhold 18. november 1958

ÅBJØRA-KRAFTANLEGG

En film om

UTBYGGINGSARBEIDET

1948 – 1951

Eiere:

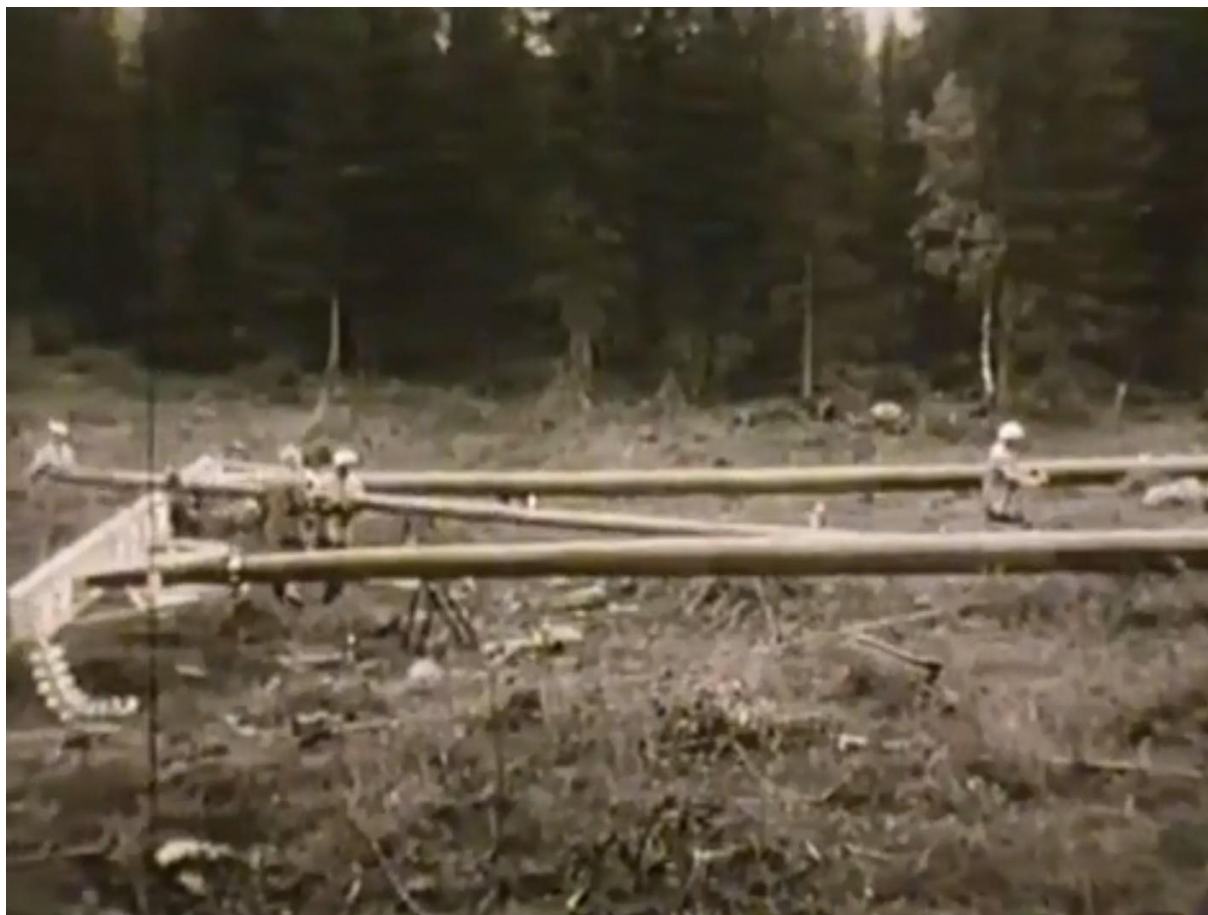
VESTFOLD KRAFTSELSKAP

SKIENSFJORDENS

KOMM - KRAFTSELSKAP

Etterfølgende bilder kommer fra filmen.

33. Trafostasjon og strømforsyning

33. Trafostasjon og strømforsyning

33. Trafostasjon og strømforsyning

33. Trafostasjon og strømforsyning

Kilder:

Gjøvik kommunale elektrisitetsverk. 50 års jubileumsskrift

Nasjonalt bibliotek: Norske aviser